

HET DENKEN

Wat is denken? Als wij denken deftig willen definiëren, dan zeggen we: Het is een associatief proces waarbij door inkomende impulsen van welke aard dan ook in het "ik" voorstellingen rijzen, die niet met het heden alleen te maken hebben. En dan zijn we al een aardig eind op weg. Maar er is natuurlijk veel meer aan verbonden.

Als u denkt, dan zet u eigenlijk een aantal associaties (dus in u bestaande denkbeelden) op een rijtje en u vergelijkt die met nieuwe data. Als u iets in de krant leest, dan associeert u. Laten we het maar heel eenvoudig nemen: De heer Aantjes is lid geweest van de Germaanse SS. SS is voor velen een associatief begrip. Zij zien dan ineens een man met twee zilveren runentekens op de kraag, een machinegeweer of een pistool en een hoop uitgehongerde mensen in een concentratiekamp. Dat is natuurlijk absoluut onjuist. Die associatie is er echter ingebrand. Daardoor is de reactie een andere dan redelijk zou zijn. De Germaanse SS was namelijk een politieke beweging. Ze was vanaf 1943 paramilitair (de gegevens kunt u overal vinden) en ze ging uit van de raszuiverheid van haar leden. Dat was eigenlijk het hoofdbestanddeel. Deze Germaanse SS kon eventueel mensen leveren aan de Waffen SS: een totaal andere instelling. De Germaanse SS plus de Waffen SS plus nog een aantal andere Schutzstaffeln tezamen konden weer bewakingspersoneel (Bewaffnungsstaffel) leveren. En uit dezen werden de bewakers gerekruteerd voor concentratiekampen. Als je dat alles op een rijtje zet, dan krijg je heel iets anders dan die eerste associatie.

Nu interesseert het mij niet veel hoe het met de heer Aantjes gaat. Per slot van rekening, politiek blijft bestaan en de woorden worden gewauweld, ongeacht degene die het spreekgestoelte betreedt. Maar als je nadenkt, moet je de feiten kennen. Je moet een onderscheid weten te maken tussen indoctrinatie, emotionele associatie en feit. Dit is iets wat bij de meeste mensen nogal eens fout loopt. Er zijn mensen die, als ze het woord communist horen onmiddellijk rood zien. Nu is dat wel zeer toepasselijk. Maar het communisme op zich is niets anders dan een sociaal systeem uitgaande van de gemeenschap als één geheel en de onderlinge verantwoordelijkheid van alle leden van dat geheel ten aanzien van elkaar zowel als ten aanzien van het geheel. U kunt deze definities overal vinden. Het is dus helemaal niet zeker dat Oostbloklanden communistisch zijn. Ze zijn misschien stalinistisch, leninistisch of maoïstisch, maar dat is heel iets anders dan communistisch, ook als dit op den duur een aanduiding daarvoor is geworden.

De grote fout die we altijd weer maken bij het denken is: onze data niet preciseren, niet onderzoeken. Bijvoorbeeld: U ziet een herdershond lopen. U bent eens gebeten door zo'n hond en dus bent u bang voor alle herdershonden, dus is elke beweging die deze specifieke hond maakt een bedreiging. U moet zich daartegen verdedigen of wegvlugten. Dat is geen reële associatie, maar ze komt toch ontzettend veel voor. Als je denkt, moet je eerst het onderscheid beseffen tussen je herinnering, emotie, waardering en de feiten. Je moet beseffen, dat de feiten die je van buitenaf aangedragen krijgt nimmer volledig belicht zijn. Bijvoorbeeld: De eerste Oranjes hebben Nederland bevrijd. Dat kun je zeggen. Zij hebben gestreden tegen het Spaanse juk. Nu ja goed, als de Nederlandse leeuw zich zo nodig moet krabben, dan mag dat. Maar bekijk het nu eens van een andere kant. Willem van Oranje had wel degelijk trouw beloofd aan de koning van Spanje. In deze zin was hij een landverrader, maar dat wordt er niet bij gezegd. Dan kunnen we dus niet de definitie gebruiken van "bevrijder" of "landverrader", maar moeten wij ons afvragen wat het resultaat is geweest van hetgeen hij tot stand bracht. Wij beoordelen de man naar de feiten, niet naar de betiteling.

Hetzelfde is dat met geloven. Ik weet niet wat u gelooft. Een geloof is niet redelijk, het is bovenredelijk. Dan kunt u geloof niet met redelijke argumenten rechtvaardigen. Op het ogenblik dat u dit doet, ontkent u in feite de structuur van uw geloof. De meeste mensen realiseren zich dat niet. Zij gaan van hun geloof uit op een wijze die op z'n minst genomen verbluffend is. Er zijn tegenwoordig mensen (ik wil geen christelijk of ander geloof nemen) die geloven dat de vrouw wordt miskend. De vrouw is eigenlijk veel meer waard dan de man en dat moet nu maar eens blijken. Ja, ze geloven dat wel, maar is het waar? Zijn man en vrouw

niet beiden mensen? Of is er eigenlijk sprake van de Uebermensch (de vrouw) en de Untermensch (de man)? Als je dat zo stelt, dan blijft ineens een aantal van hun argumenten waardeloos te zijn. Toch zul je hen niet daarvan kunnen overtuigen. Zij wensen eenvoudig niet te denken.

U leeft in een wereld waarin denken heel erg belangrijk is. Als u wordt geconfronteerd met nieuws uit allerlei landen, vraagt u zich dan ook af wie dat nieuws brengt? Het is heel goed mogelijk dat de VARA een dictator aan de kaak stelt, die later door de Tros als een bevrijder wordt gehuldigd. Als u een katholiek, een communistisch, een socialistisch of een neutraal dagblad leest (voor zover die laatste bestaat), dan zult u zien dat ze een andere interpretatie geven aan een belangrijke ontwikkeling. Dan is het dus onredelijk om aan te nemen dat iets wat gedrukt staat ook waar zal zijn. Of dat iets wat op de televisie of voor de radio wordt verteld dan toch wel echt moet zijn. De eenzijdigheid op zichzelf betekent dat de waarheid niet wordt gezegd.

Kijk, ik kan met goed recht zeggen: "Op de avonden van de O.D.V. zitten een aantal mensen die ook niets beters weten te doen dan aandachtig te luisteren naar een man, die zegt dat hij een geest is." Vanuit een zeker standpunt is dat waar, want hoe kan een buitenstaander controleren of ik (de spreker) werkelijk een geest ben? Dat gaat toch niet. U zit hier te luisteren. Dat is ook waar. Maar wij kunnen met hetzelfde recht zeggen, zoals sommige mensen van de O.D.V. doen: Wij zijn een bevoorrechte groep, omdat wij de openbaringen uit de geest mogen aanhoren. Het ligt er maar aan hoe vaak en hoe lang je luistert. Dit zijn twee tegengestelde visies. Maar omdat de ene voor u meer geschikt is, prettiger of vleierder dan de andere, betekent dat nog niet dat één van de genoemde stellingen in feite onwaar is. De waarheid is een betrekkelijke. Wanneer je denkt probeer je de waarheid te achterhalen, althans dat zou je moeten doen. Daarvoor heb je natuurlijk bepaalde denktechnieken nodig, zelfs als het alleen maar gaat om het zuiver redelijk denken. Laten wij proberen er een paar van op te sommen:

1. Als u denkt, probeer eerst datgene te omschrijven waarover u denkt. Probeer alle eigenschappen die u ervan kent zo goed mogelijk op te sommen en alle uitwerkingen die u ervan heeft gezien eveneens te overzien. Pas als u dit heeft gedaan, kunt u zich gaan bezighouden met hetgeen er nu gebeurt, hetgeen het overdachte op dit moment betekent.
2. Maak een verschil tussen de betekenis, die iets heeft voor uzelf en voor een groter geheel. Door dit verschil te maken voor komt u dat u uw eigen persoonlijke situatie projecteert op een geheel waarin ze als zodanig niet bestaat.
3. Elke conclusie die getrokken is, moet worden getest. Een conclusie filosofisch bereiken is mooi, maar ze krijgt pas werkelijke betekenis, als ze in de feiten kan worden teruggevonden. Heeft u een conclusie (dat mag gaan over b.v. Aantjes, de Paus, Rusland, de problemen van Azië, of Afrika) probeer dan werkelijk niet te kijken naar alleen maar uw benadering ervan, maar tracht de situatie als geheel te overzien. U zult ontdekken dat u dan tot conclusies komt die sterk afwijken van hetgeen u algemeen wordt verkondigd. De conclusies blijken dan, gezien de verdere gang van zaken, steeds weer een juiste visie te geven.
4. Als u wordt geconfronteerd met geloofszaken, probeer dan de geloofsstelling als zodanig niet in uw denken op te nemen. Ga ervan uit dat iemand, die vanuit een geloofsstandpunt vertrekt, onredelijk is t.a.v. elke afwijkende argumentatie. Tracht uw eigen standpunt te bepalen. Bepaal dit standpunt als geloof. Op dat ogenblik heeft u voor uzelf een gelijksoortige waarde geschapen en kunnen twee geloofswaarden tegen elkaar worden afgewogen.
5. Denken kan zeer snel gebeuren, maar dan zijn de gedachteprocessen niet geheel bewust. Men noemt dit wel het sprong-denken waarin het vrouwelijke geslacht in vele opzichten zeer sterk kan zijn. Het betekent dat vele tussenliggende trappen van een redenering of conclusie worden overgeslagen, zodat een eindoordeel wordt bereikt dat niet langs redelijke weg en zonder meer aantoonbaar is. Als u snel moet reageren, is dit sprong-denken volkomen aanvaardbaar. Maar als eenmaal de reactie heeft plaats gehad, zult u moeten nagaan of deze reactie ook volgens uw logische inzichten juist en redelijk was.

Dit zijn een paar punten t.a.v. het redelijk denken. Het betekent eigenlijk, dat je elke dag zou moeten recapituleren wat voor snelle beslissingen je zo al hebt genomen, welke snelle oordelen je hebt gevormd en die stuk voor stuk zou moeten herleiden tot een redelijk proces waarin alleen kennis en niet veronderstelling een rol speelt. Maar daarmee zijn we er nog niet. Wat is de grote boosdoener altijd weer bij de mens? Het onderbewuste. En of het nu boven of onder de gordel is, dat is de schuldige. Wat is wel het onderbewuste? Een aantal associaties die niet direct in een redelijk proces betrokken kunnen worden, omdat ze niet bewust toegankelijk zijn. Of hierbij geestelijke of andere waarden wel of niet een rol spelen, kunnen we even buiten beschouwing laten.

Bij uw eigen denken dient u te beseffen dat de richting van uw beredenering mede wordt bepaald door factoren in uw persoonlijkheid, ook als u deze niet elk afzonderlijk kunt herkennen. Vergelijk: de man kan vergeten zijn dat hij in zijn jeugd is gebeten door een herdershond en desondanks met die onredelijke haat en angst steeds moet reageren op het verschijnen van een dier van hetzelfde ras. Dus, weten dat er een onderbewustzijn bestaat is erg belangrijk. Beseff daarbij het volgende. Op het ogenblik, dat ik een rechtlijnige benadering niet tot stand kan brengen, wordt de afwijking veroorzaakt door een belangrijke factor in mijn onderbewustzijn. Alleen reeds het weten dat die invloed bestaat, kan u helpen om juist te denken. Want als u uw neiging kent om bepaalde problemen te ontgaan, bepaalde feiten te ontwijken, dan zult u als vanzelf ook gaan corrigeren zodra u te maken heeft met denkbeelden die voor de wereld buiten u gelden. Beseff, dat u altijd als mens met mensen te maken heeft. Zodra een contact persoonlijk wordt, is er een uitwisseling van gedachten, van uitstraling die in het onderbewuste een rol spelen. Maar daardoor ontstaat de afbuiging van de norm in uw denkproces, in uw reactie tegenover die mens. Dit beseffend zult u alle beslissingen, die u in de nabijheid van die persoon heeft genomen, later alsnog overdenken om te komen tot een beoordeling, van uw eerste reactie en een poging om de juistheid daarvan nader te constateren. Begrijp ook dat u heel vaak niet voldoende feitenmateriaal heeft.

U kunt natuurlijk zeggen: Piet Jansen of Sinterklaas is een schoft. U zult daarvoor misschien enige redenen hebben. Sinterklaas b.v. is een kapitalistische schoft, want toen ik jong was, waren we arm en ik kreeg nooit wat. Best, dat moogt u zeggen. Maar dan moet u proberen duidelijk te maken waarom. Zijn de feiten niet voldoende om de conclusie te verklaren, dan moet hier altijd uw gevoel of uw aanvoelen ertussen worden gevoegd. Uw aanvoelen bepaalt hierdoor relatieveert u uw eindbeslissing en staat u open voor het feit dat anderen op een afwijkende manier kunnen reageren.

Moelijker nog wordt het, als we te maken krijgen met geestelijke beïnvloeding. Als een geest uw denken beïnvloedt, dan komt dit er eigenlijk op neer dat de normale associatieketen wordt verbroken. Als u normaal bij water "kraan" zegt, zegt u nu "hoofd". Daar moet een reden voor zijn. Als u nu een beetje weet wat uw normale denkprocessen zijn, kunt u dergelijke afwijkingen veel gemakkelijker - zij het nadien - constateren. Door de constatering wordt ook duidelijk in welke richting de afwijking plaatsvond. Dit geeft enig inzicht in de bedoelingen van degenen die de afwijking veroorzaakt zouden kunnen hebben. Denken is een kwestie waarbij je voortdurend moet proberen alle factoren afzonderlijk te erkennen. En als dat niet direct gaat, denk er dan later over na. Met andere woorden: hervat het proces beschouwend en ontledend totdat je ook ten aanzien van de juistheid of onjuistheid van de eigen conclusies, oordeel of benadering een oordeel kunt geven dat is gebaseerd op kennis en niet alleen op veronderstelling.

Nu kunt u natuurlijk denken: dat is allemaal aardig, maar als hij zo doorpraat: dan hoeft het niet voor mij. Ik kan dat wel begrijpen. Want wat is denken eigenlijk anders dan een verwoorden van de persoonlijke inhoud. De meeste mensen denken in woorden, ze voelen vaak in beelden, maar ze spreken tot zichzelf. Denken betekent, vaak praten tegen jezelf. Natuurlijk, is elk woord dat men tegen zichzelf moet zeggen waarbij men de juistheid, onfeilbaarheid of eigen kennis ontkent of bovenal stelt onaanvaardbaar. Er zijn mensen die alleen gelukkig zijn, als ze hun eigen oordeel als minderwaardig mogen beschouwen t.a.v. anderen. Dat klinkt dan allemaal heel nederig, maar in feite komt het erop neer dat men het nemen van beslissingen op basis van eigen erkenningen, eigen denken ontwijkt en daarvoor in de plaats stelt het oordeel van anderen, zodat deze de schuld kunnen krijgen van alles wat er eventueel misgaat. Als het goed gaat, dan zal men zeggen, dat men wel juist heeft gedacht. Realiseer u dat.

Blijf u ervan bewust dat ook het stellen, dat u nooit ongelijk kunt hebben feitelijk voortkomt uit angst tot falen. Als u niet bereid bent de feiten onder ogen te zien en daardoor eventuele fouten of mislukkingen toe te geven, dan wordt dit veroorzaakt door uw angst uw betekenis en waarde voor uzelf of in de ogen van anderen te verminderen. Maar hoe kunt u dat eigenlijk doen daar u toch uzelf bent? De illusie van anderen of die u omtrent uzelf koestert zijn toch geen reële waarden? Ik kan best begrijpen dat iemand als geestelijke of politieke leider een uitspraak doet en daarop niet meer wil terugkomen, al is het alleen maar omdat hij bang is dan te moeten erkennen dat hij fouten heeft gemaakt en nog meer zal moeten maken. Maar als u denkt, dan kunt u ook deze facetten zien. Dan zult u merken dat sommige mensen discussie zoeken om de beslissing uit te stellen en anderen om beslissingen roepen alleen maar om daartegen te kunnen protesteren, dus om een tegenpool te kunnen vormen op het ogenblik dat ze zijn genomen.

Kijk daarnaar. Kijk naar de wereld. Kijk naar de mensen. Dan hebben wij een heel belangrijke tak in ons denken, die zelfs tot een pseudo-wetenschap is geworden. Wij noemen het de filosofie. Nu is filosofie in feite gebaseerd op associatie en extrapolatie. Je begint met één enkel feit: er bestaat een vlieg. Een vlieg is een vliegend wezen, dat ons op het ogenblik niet lastig valt. Maar het is denkbaar dat, als meer vliegen steeds meer voedings- en ontwikkelingsmogelijkheden krijgen, eventueel nog gesteund door een toename van de gemiddelde straling rond de aarde, dat die beesten erg groot kunnen worden. Vliegen die groot worden, zullen op mensen gaan azen. Ze zullen die mensen gebruiken om hun eieren in of op te leggen. Ze zullen die mensen misschien zelfs als vee gaan houden. Dus moeten we alle vliegen uitroeien. Maar waar blijft het feit? Het feit is dat de vlieg bestaat, al het andere is veronderstelling.

Een bekende manier van redeneren is ook: God bestaat, want de aarde toont allerlei wetmatigheden. Hoe zou een wereld met al die ontwikkelingen, al die wetten en al die regelmatig terugkerende verschijnselen kunnen bestaan als er geen ordenende macht zou zijn? En indien er een ordenende macht is, moet ze zo groot zijn dat ze het geheel kan overzien. De enige macht die t.a.v. de kosmos daaraan kan beantwoorden is God. Wat heb je nu eigenlijk gezegd? Je hebt gezegd, dat er regelmatigheden optreden die je niet kunt verklaren, al dat andere is versiersel, beredenering.

Als wij spreken over sociaalfilosofie, dan kunnen we zeggen dat, als de mensen allemaal maar voldoende inkomen hebben, dan als vanzelf de behoefte om anderen aan te vallen of anderen goederen te ontnemen langzamerhand zal wegebben. Kijk naar uw eigen maatschappij, dan zult u zien hoe deze filosofie, die nog steeds door vele mensen wordt aangehangen, feitelijk uitwerkt. De veronderstelling is fout, omdat men uitgaat van de ideale mens met een gefixeerd behoeft patroon en geen rekening houdt met het feit, dat het grootste gedeelte van het menselijk behoeft patroon ook mentaal wordt bepaald en als zodanig steeds fluctueert.

Het is misschien wel aardig om te wijzen op een fout, die we heel vaak maken. Als er iets wordt gezegd met plechtstatige woorden of met woorden die we maar half begrijpen, dan nemen we het veel eerder voor waar aan, dan als het te eenvoudig wordt gesteld. Als ik zeg: "Deze persoon, op zichzelf van goede origine zijnde, heeft in het totaal van zijn fixaties een drang tot absolutisme welke verabsolutering wordt uitgedrukt in de regularisatie van het gehele maatschappelijke patroon voor zover hij het kan beïnvloeden volgens vaste normen en wetten." dan denkt u dat ik heel wat heb gezegd. Maar ik heb eigenlijk precies hetzelfde gezegd wat een ander bedoelt en op een bepaalde persoon geënt, zegt: "Luns is een kluns." Als u denkt, vereenvoudig. Vereenvoudiging zal ongetwijfeld details doen wegvallen, maar daardoor wordt de hoofdzaak begrijpelijk en duidelijk.

Geloof niet in het gezag van anderen omdat u hen niet kunt begrijpen. Als u een ander niet kunt begrijpen, is dat niet úw fout: het is zĳn fout. Vraag de ander om duidelijker te zijn. Niet met de deemoed van de dwaas, noch met de hoogmoed van de alwetende, maar met de medemenselijkheid van een mens die meent dat mensen elkaar moeten begrijpen voordat ze elkaar kunnen verstaan. Dat is natuurlijk voor de ambtenaar moeilijk. Want de ambtenaar zoekt naar de absoluut waterdichte uitdrukking en daardoor scheidt hij de mazen voor de meer deskundigen, die zo door alle wetten heen slippen.

Wat u nodig heeft, is niet een ingewikkeld artikel waarin duidelijk wordt gemaakt wanneer en in hoeverre uw bezittingen belastbaar worden als bezit en wanneer ze als inkomen belastbaar zijn. Wat u nodig heeft is een heel eenvoudige aanduiding: als je zoveel hebt, moet je zoveel

betalen. Als je zoveel verdient, pikt de Staat er zoveel van in. Het is herleiden tot de eenvoud. Natuurlijk, ik weet het. Als je kijkt naar wat de Staat vraagt van een gewoon burger in uw land, dat is dan één van de hogere heffingen, dan kunt u zeggen: Ruim de helft van die belastingen gaat toch direct of indirect weg aan wat men noemt volksverzekeringen. Goed, maar een verzekering kunt u zelf toch ook sluiten als u wilt. Dat hoeft de Staat toch niet voor u te doen. Als de Staat dat toch voor u doet, moet dit niet worden beschouwd als iets afzonderlijks. Het moet eenvoudig worden beschouwd als een belastingheffing zonder meer, of daar nu AWW, AOW of wat anders bij staat.

Op dezelfde manier moet u achterdochtig zijn, als u met bepaalde trefwoorden wordt bestookt. Het is eigenaardig, maar heel veel mensen vallen onmiddellijk flauw van eerbied, als ze het woord "cultureel" horen. Zij zien over het hoofd dat het woord kul daarin eerst komt. Het gaat er niet om of iets cultureel is of niet. Het gaat erom of het voor u betekenis heeft of niet. En dat is heel iets anders. Ik weet, dat heel veel mensen daar nu tegen zouden willen protesteren, want men moet toch de wijzaren en de meer beschaafden aan het woord laten. Maar als u zelf denkt, dan beseft u dat het van hun kant ook een pretentie is. Ze zitten vol bewondering voor b.v. de 3^e symfonie van Beethoven en achteraf blijkt het er een van Mendelsohn te zijn. Dat komt veel voor.

Begrijp, dat de mensen die u met heerlijke slogans bestoken vaak onzin praten. Kunt u me uitleggen wat b.v. witter dan wit is? Neen? Dan moet u ook beseffen dat degene die u daarmee probeert te verblinden ongetwijfeld nog heel wat meer trucjes probeert te gebruiken. In uw denken is dus een dergelijke, op zichzelf onredelijke leuze, hoe mooi ze ook moge klinken, gelijktijdig een waarschuwing tegen het product en de producent. Dat is denken: het is feiten constateren.

Op het ogenblik dat men u vertelt dat "vlees gezond is, u weet wel waarom, mevrouw", moet u zich afvragen waarom ze dat zo nadrukkelijk verkondigen, maar dat u het zelf nog niet had ontdekt. Wanneer in uw ervaring vlees niet gezond is, dan kunt u uw gezondheid waarschijnlijk goedkoper ergens anders zoeken. Dat is denken. Denken betekent, door de leuze, door de uiterlijkheden heen zien voor zover u kunt. Het impliceert dat, als u op een avond hier bij ons zit en er komt iemand, zoals ik, een lezing houden over het denken, dat u niet alleen moet luisteren, maar u ook moet afvragen: waarom heb ik op bepaalde punten "ja" gezegd, waarom heb ik op andere punten gegiecheld en op weer andere punten bedenkelijk in stilte het hoofd even geschud? Pas dan wordt u duidelijk wat u meent dat ik heb gezegd. En aangezien deze zaak wordt gereproduceerd, is het dan misschien de moeite waard om na te gaan of ik dat werkelijk heb gezegd. Op grond van deze beide feiten kunt u zowel uzelf beter leren kennen als beter beseffen wat ik heb gezegd en dus ook beter beoordelen of hetgeen ik naar voren breng voor u betekenis kan hebben, waardevol kan zijn.

Wees erg voorzichtig, als men komt met ge- of verboden. Men heeft namelijk de neiging om die absoluut te stellen. Maar als er staat "verboden toegang art. zoveel van het wetboek van strafrecht", dan moet u nagaan niet alleen wat houdt dit artikel in, maar ook wat voor doel heeft het: dus uit welk concept komt het voort? Dan zal misschien blijken, dat om uzelf te blijven en aan uw denken getrouw te blijven u juist die bordjes voorbij moet lopen. Wanneer iemand zegt "Eert uw vader en uw moederen", dan moet u zich ook even afvragen: waarom? Wanneer iemand zegt: "Ik ben de Heer, uw God en voor mijn aangezicht, zult gij geen andere beelden stellen", dan moet u zich ook even afvragen: waar komt dat vandaan? Hoe wordt het gebruikt? Wat is de betekenis? Wie heeft het gezegd? Waarom en hoe is dat tot stand gekomen? Pas dan kunt u nagaan wat het wezenlijk voor u betekent. En dan zult u ook zien waarom u in een eigen geloof mogelijk juist deze stelling zo belangrijk vindt, belangrijker dan de andere. Denken is in zekere zin een analytisch proces. Iemand die nadenkt, neemt de situatie en beziet elk van de bestanddelen ervan afzonderlijk om zo de functie van het geheel te begrijpen. Het is alsof iemand in plaats van alleen maar op de klok te kijken ook erachter kijkt en probeert te zien hoe de radertjes elkaar tot voortbewegen dwingen en misschien nog verder gaande te begrijpen welke vertragingen of versnellingen daardoor tot stand kunnen worden gebracht. En dan kunt u zeggen: Ik heb daar geen interesse in. Voor een klok misschien niet, maar er zijn zoveel andere dingen die u pas wezenlijk kunt waarderen en gebruiken, indien u beseft wat de werking ervan is, hoe het in elkaar zit. Ontleed begrippen.

Dan heb ik over denken nog een paar punten die schijnbaar niet al deze redelijkheid weinig te maken hebben. U leeft in de stof, desondanks bent u ook een geest. Een geest denkt. Wat doet de geest als ze denkt? In feite vergelijkt ze de in haar gefixeerde beelden en stelt daaruit, bijna caleidoscopisch, voortdurend nieuwe beelden samen. Nu lijkt het, alsof dat sterk van het menselijk denken verschilt. Maar is dat wel zo? Als u naar mij luistert wat hoort u dan? Iets wat misschien al in u bestaat? We kunnen de proef op de som nemen. Hoe vaak heeft u sprekers van onze Orde iets horen zeggen waarvan u later zei: Ja, ik heb het altijd zo gevoeld, maar ik heb het nooit weten te formuleren. Realiseer u dan ook dat de spreker dat mogelijk helemaal niet zo bedoeld heeft, maar dat hij u wel de woorden heeft gegeven waardoor u iets wat in u bestaat kunt beschrijven. Wanneer u geestelijke beïnvloedingen doormaakt, dan is het gemakkelijk om te zeggen: De geest zegt mij dit te doen. Die geest zegt misschien: Ga je tuintje ompspitten. U heeft maar een klein tuintje, u heeft al spit en dus geen lust in spitten. U interpreteert dat als een andere menselijke bezigheid. Heeft die geest dat wel zo bedoeld of was u het die het zo interpreteerde?

Als u het zo gaat bekijken, dan ziet u dat u geestelijke waarden en invloeden in zeer vele gevallen a.h.w. ombuigt en interpreteert totdat ze passen in hetgeen u eigenlijk toch al wilde doen. Zoals vele mensen naar de waarzegster gaan om van haar te horen dat hetgeen ze verwachten zal uitkomen en hetgeen ze toch al wilden doen noodzakelijk is voor hun verdere geestelijke ontwikkeling. Dat is natuurlijk kolder. Besef, dat u als geest toegang heeft tot een hele wereld die niet onmiddellijk in denken uitdrukbaar is. Zij brengt gevoelens, gevoelsassociaties en reacties voort die afwijken van de norm, die dus niet met het zuiver lichamelijke alleen te doen hebben.

Als u bij een bepaald woord koude rillingen krijgt, dan is het bijna zeker dat uw geest daarbij een rol speelt, tenzij het misschien de stem heeft van sommige moderne beatzangers, dan is dat natuurlijk vanzelfsprekend. Dat is dan net zoiets als een krijtje over een schoolbord. Realiseer u dat die gevoelsreacties niet betrekking hebben op uw vertaling daarvan middels het denken, maar op uw eigen toestand, uw eigen uitstraling, uw eigen harmonische of disharmonische, gevoelens. Dan kunt u ook deze eenzijdigheden langzaam maar zeker in het redelijke proces gaan ontdekken. U zult dan zien, dat er onverklaarbaar wederom een gerichtheid is op een doel, en dat dit doel wonderlijk genoeg in u een zekere evenwichtigheid en harmonie tot stand brengt, die redelijk gezien niet verklaarbaar is. Gebruik dan in uw denken de volgende leuze maar totdat u meer feiten kent: Al mijn denken en werken dat bijdraagt tot een grotere harmonie in mijn wezen, een groter geluk in mijn bestaan, een juistere levensaanvaarding in mijn huidige toestand zal goed zijn, tenzij ik redelijk en op grond van feiten mijzelf het tegendeel daarvan direct kan aantonen.

Hiermee heb ik u een samenvatting gegeven, meer niet. Ik heb geprobeerd u vooral de manier van denken verder toe te lichten. Ik heb daartoe ook voorbeelden gebruikt. Ik meen, dat het duidelijk genoeg is. Denken moet je leren door het te doen. Misschien dat ik door een poging om soms met u mee te denken, u duidelijk kan maken hoe u van uw eigen denkvermogen zo goed mogelijk gebruik kunt maken.

DISCUSSIE

❖ *Hoe komt men in het algemeen aan de juiste informatie om een zaak niet geïndoctrineerd te beschouwen?*

Dat is soms moeilijk, maar er zijn altijd wel een paar dingen die u kunt gebruiken. In de eerste plaats: als u te maken heeft met bepaalde woorden waardoor u duidelijk geëmotioneerd raakt, probeer eerst de basisbetekenis van een dergelijk woord of begrip na te gaan. Dat kan via encyclopedieën e.d..

In de tweede plaats: als u informatie krijgt, probeer die van meer dan één kant te horen. Krijgt u informatie of bericht van b.v. de VVD, probeer na te gaan wat de CPN ervan zegt. De waarheid ligt, meestal in het midden. Heeft u te maken met een katholiek dogma, probeer na te wat een reformatorische of hervormde groep daarvan zegt en wat bovendien de humanisten te dien aanzien zeggen. U kunt er zelfs ook de Dageraadsgroepen bijhalen. Hierdoor krijgt u een gemiddeld beeld, dat u dan gebruikt als basis. Uitgaande van deze basis vergelijkt u de effecten die buiten u kenbaar zijn met de zo opgedane algemene informatie. U komt dan tot

een persoonlijke conclusie ten aanzien van de feiten voor zover ze kenbaar zijn geworden waarbij u een voorbehoud maakt voor alle andere feiten, die uw conclusie ten dele ongeldig kunnen maken. Benader dus alle problemen in uw wereld een beetje - ik zou zeggen - wetenschappelijk. Kijk naar de verschijnselen, niet alleen naar de theorieën. Probeer de details, de betekenissen goed te overzien en te leren kennen en geef daaraan niet zonder meer uw eigen interpretatie.

❖ *Dus om goed te denken moet je veel onderzoeken?*

Inderdaad. Iemand die goed denkt, trekt voortdurend conclusies aan de hand van feiten, corrigeert steeds zijn eigen associaties aan de hand van definities, van woordbetekenis en komt zo op den duur tot een op zich bijna onaantastbaar geheel van associatieve mogelijkheden waarin de persoonlijkheid wel een rol speelt, maar waarbij de buitenwereld t.a.v. de eigen emotionaliteit steeds corrigerend optreedt. Voor degenen die het niet goed hebben kunnen volgen, volgt hier de vereenvoudigde versie. Als je je voortdurend bezighoudt met de feiten, zullen de gedachten op die feiten gebaseerd zijn. Dat betekent dat je geen kans hebt, de grond onder de voeten te verliezen, terwijl je gedachten naar de wolken zweven.

❖ *In de Hindoe-filosofie stelt men het bestaan van een denksubstantie waarin heftige emoties a.h.w. draaikolken (vrittis) doen ontstaan. Het doel is deze draaikolken op te lossen zodat dan de denksubstantie in rust en evenwicht is en het denkproces onvervormd en zuiver kan plaatshebben. Is het zo juist en volledig mogelijk uitgaan van de feiten tijdens het denkproces een manier om deze draaikolken op te lossen?*

Ja, als je aanneemt dat ze bestaan, natuurlijk wel. Laten wij dit even nagaan. Dit zijn weer stellingen. Het is interessant om er even over na te denken. Wat is een denksubstantie? Substantie is eigenlijk materiaal, stof van de een of andere soort. Wie heeft er ooit gehoord van denkstof? Is het bestaan daarvan ooit aangetoond? Ik meen van niet. Dus moeten we deze formulering afwijzen en moeten we, als wij er nog een bedoeling in willen zoeken, eerst eens kijken wat dan wel bedoeld kan zijn. Er bestaat nu aurafotografie. Door die aurafotografie heeft men kunnen constateren dat er een verschil is in de uitstralingsfoto gemaakt van een verdoofd dier, van een niet verdoofd dier en van een dier dat voedsel in de nabijheid ziet. Deze afwijkingen blijken te bestaan uit sterke concentraties van stralen op bepaalde punten waarbij de dichtheid en de lengte van de gefotografeerde uitstraling veel groter is. Op grond hiervan zouden we mogen aannemen, aangezien een dier vooral emotioneel reageert, dat emoties dus de ongelijkmatige samenstelling van de aura kunnen bevorderen. Dan is met denksubstantie hier waarschijnlijk de aura bedoeld of althans een deel daarvan.

Als je feitelijk denkt, dan kun je de emotie niet helemaal uitschakelen, maar je kunt haar wel verwijzen naar haar werkelijke plaats en betekenis. Dat zou mijns inziens inhouden dat je de wervelingen in de denksubstantie niet zonder meer ongedaan kunt maken, maar dat je wel kunt voorkomen dat de wervelingen het verloop van de feiten, gaat overheersen, zodat ze in feite meer een achtergrond wordt en niet meer het gehele denkproces domineert. Als je dat zo zegt, dan is dit alles veronderstellenderwijs. Dat betekent dan dat je uitgaat van het gestelde en zelfs ten dele van de daarin gebruikte formulering. Je zou nu voor jezelf moeten nagaan, of je door je voortdurend te baseren op feiten, op algemene woordbetekenissen e.d. inderdaad kunt leren om je emoties te beheersen. Als dit je lukt, dan is daarmee het gestelde als juist bewezen. Dat is ook een manier van denken.

❖ *Zullen we dan de emoties moet scheiden van het denken?*

Dat doen de mensen heel vaak. Ik weet niet of dat helemaal juist is. Kijk, als iemand die handelt onder druk van emoties minder aansprakelijk is dan iemand die het overlegt doet, dan vraag ik mij af: waarom. Ik stel namelijk dat emoties evengoed beheersbaar zijn als redelijke processen. Dit betekent volgens mij dus, dat de emotie als zodanig wel degelijk beheerst kan worden, mits men bereid is toe te geven dat deze emotionaliteit in het eigen "ik" bestaat en dat op grond daarvan de emotie als een stuwkracht kan worden gebruikt voor de processen die men bewust aanvaardbaar acht.

❖ *De moeilijkheid is: moet je op je denkvermogen afgaan of op je intuïtie? Deze dingen zijn soms in strijd met elkaar.*

Wanneer u intuïtief iets aanvoelt, dan moet u proberen de reden te vinden voor deze intuïtieve conclusie. Als ik u hier persoonlijk een raad mag geven dan is het wel deze, Ga eerst op uw intuïtie af, als u geen tijd heeft om de basis daarvan nader te onderzoeken. Maar probeer dan

alsnog voor uzelf te beseffen wat deze intuïtie in feite betekende en in welk opzicht ze van de door u veronderstelde redelijke processen afweek. Ga dan de gevolgen daarvan na. Hierdoor komt u tot een juistere waardering van uw intuïtie. De intuïtie is in zeer vele gevallen immers niet veel meer dan een niet in het waakbewustzijn gerealiseerd associatie en denkproces waarvan alleen de conclusie naar buiten komt. Als u leert dit te beseffen, dan kunt u op den duur ook invloeden van buitenaf, b.v. geestelijke krachten, inspiraties e.d., leren scheiden van datgene wat uit uzelf voortkomt. Dit impliceert dat u dus ook in uw denken bewuster kunt gaan handelen. Dat ik hier erbij zeg dat die intuïtie als eerste basis gebruikt moet worden, heeft zijn reden. Als u alles eerst moet beredeneren, dan kunt u soms niet meer tijdig reageren. Maar als u intuïtief onmiddellijk ageert, dan zult u daardoor de snelheid hebben waarmee u kunt ingrijpen. Als u eerst moet nadenken: hier komt een vliegje aan, nu moet ik dus mijn ooglid sluiten, dan heeft u ondertussen al een hele vliegenkolonie in het oog. Op dezelfde manier zullen wij ten aanzien van feiten vaak intuïtief of instinctief reageren. Maar dat betekent daarom niet dat wij blind moeten zijn voor de redelijke achtergronden, mogelijkheden en verklaringen, die in de intuïtieve reactie gelegen zijn. Door deze zo goed mogelijk te analyseren zullen wij ons zelf en onze intuïtieve processen beter begrijpen en daarmee een steeds groter deel van wat wij intuïtie noemen naar het directe bewustzijn overhevelen.

❖ *Wat is het verband tussen gedachten en denken?*

De gedachte is het product van het denken plus alle onbewuste processen. Het denken is het proces. Als u het zo bekijkt, dan gaat u ook begrijpen dat u niet kunt zeggen dat denken kracht is, maar wel dat gedachten krachten zijn. De gedachte namelijk als voltooid proces is een beïnvloeding van uw wezen, uw uitstraling (dus uw aura) en kan ten gevolge hebben dat daardoor uw aura een wisselwerking aangaat met de krachten om u heen. Het denken op zichzelf kan echter niet naar buiten toe worden gezien. Er is geen actie of zelfs maar reactie. Het is een overwegingsproces, een erkenningsproces. Daarom moeten we volgens mij verschil maken tussen het denken en de gedachte.

❖ *Maar beide presenteren zich toch in beelden.*

Dit is niet juist. De gedachte in haar voltooide vorm kan een voorstelling zijn, ofschoon ze vaak ook in woorden wordt uitgedrukt. Het denkproces is een innerlijk redeneringsproces waarbij eventuele beelden of associaties tegen elkaar worden afgewogen en de conclusies alleen in woorden uitdrukbaar zijn.

❖ *Ik zie het onderscheid tussen denken en de gedachte ook niet zo erg zitten.*

Mag ik een vergelijking maken? Wat is het verschil tussen autorijden en de auto?

❖ *Het ene is het voertuig dat je gebruikt en het andere is het proces als zodanig.*

Neen. Het is heel anders. De auto is de constructie. Pas als de constructie volledig klopt, kunt u ermee rijden. Rijden is de mogelijkheid die ontstaat. Zo kun je zeggen dat de gedachte het product is, het voortbrengsel van het denkproces. Het is de uiting, eventueel de beweging, die voortkomt uit de interne mogelijkheden waardoor de waarde van de gedachte wordt bepaald door de zuiverheid van het denken. Kunt u nu het verschil aanvoelen?

❖ *Het denken is dus een proces waarin een vorm ontstaat die een concreet aspect krijgt en dat noemt u de gedachte? Naarmate het proces zuiverder is, is de gedachte duidelijker?*

Ja, als u het zo wilt uitdrukken kan ik natuurlijk zeggen: Het denken is een intern analytisch proces waarbij uit het geheel der tegenstellingen een reeks conclusies, steeds elkaar aanvullend of tegensprekend voor welke gezamenlijk op den duur een eindbeeld oplevert dat alleen bepalend is voor het geheel der reacties. Nu ga ik net als u formuleren. U kunt het namelijk ook ingewikkeld maken, wat ik vandaag probeer is juist de essentie te pakken te krijgen. U zegt: Denken is een proces. In onze vergelijking sprekend: Denken is een motor waarin het geheel van de onderlinge mogelijkheden is gefixeerd. Pas op het ogenblik, dat dit denken een product levert (dus een gedachte als zodanig), hebben wij te maken met de beweging of de mogelijkheid die uit het totale denken voortkomt. Het denken is namelijk niet alleen maar een proces. Het denken berust op de aanwezigheid van kennis en ervaring ten aanzien van elkaar vergelijkbaar zijn plus een groot aantal waarden die op zich al dan niet juist behoeven te zijn, maar die de associatie keuze bepalen. Binnen dit geheel van het denken komt dan het proces op gang dat pas, wanneer het voltooid is, de gedachte mag heten, ook als het denken zo snel verloopt dat men geneigd is te zeggen: Denken is gedachte. Maar dat is niet helemaal waar, want uit de structuur die het denken op zich mogelijk maakt en uit alle

daarin aanwezige waarden ontstaat een interne werking welke niet direct beseftbaar is en alleen met de wil kan worden omgezet in een beredeneringsproces. De conclusie die eruit voortvloeit is de feitelijke gedachte, dus het denkbeeld dat naar buiten toe uitbaar is. De gedachte is de conclusie van het denken.

- ❖ *U zegt, dat het erg belangrijk is de feiten als uitgangspunt te nemen. Maar die feiten zijn voor een ieder toch wel verschillend. Wellicht is het in wisselwerking met het denken dat de feiten een andere betekenis krijgen.*

Ik denk, dat u hier een grote vergissing begaat. Feiten zijn namelijk niet veranderlijk. Een feit is een feit. Als iemand op je tenen trapt, trapt hij op je tenen. Nu kan het zijn dat het uw geliefde is waarop u bloest en "schat" zegt. Het kan zijn dat het een rotvent of rotvrouw is waarop u zegt: "Hou je poten bij je, je staat ongelijk." Daar dat is uw reactie. Het feit is gelijk. Als u zegt, dat feiten tot verschillende conclusies leiden, dan betekent dit dat de feiten op zichzelf emotioneel in beelden vertaald kunnen worden die sterk afwijken.

- ❖ *Het is niet los te maken van die emotionele denkreactie?*

Op den duur is dit voor een groot gedeelte mogelijk. Als je namelijk je eigen emotionele reactie kent, kun je deze tijdelijk scheiden van de feiten. Het is dus niet een volkomen scheiding tussen gevoel en denken. Dat kun je niet tot stand brengen. Maar de feiten worden afzonderlijk gerealiseerd, omdat je aanvoelt dat je in je emotie een bepaalde interpretatie daaraan opdwingt. Als je deze scheiding kunt maken, dan zul je in je uiting of in je gedachte nog steeds wel emotioneel geladen blijven, daarvoor ben je mens, maar de emotie zal je niet blind maken voor de mogelijkheid dat de feiten ook anders beleefbaar en interpreteerbaar zijn. Zoals ik in de inleiding heb gezegd: het relativiseert dan voor een groot gedeelte je persoonlijke interpretatie van de feiten. Je gaat de betrekkelijkheid ervan zien, dat is het belangrijke.

- ❖ *Ik bedoel, dat een feit dat op zichzelf een vaststaand gegeven is waaraan niet te tornen valt toch voor iedereen verschillend zal zijn.*

Het is een feit dat ik spreek. Wat u hoort, hangt van u af. Het horen is uw functie. Het spreken is een feit en is mijn functie. Als ik nu weet in hoeverre mijn gehoor goed of minder goed is, kan ik ook komen tot een betere waardering van het spreken dat de ander doet.

- ❖ *Dus door de communicatie met veel mensen moeten we tot een oordeel komen?*

Neen, we moeten niet tot een oordeel komen, we moeten tot een constatering komen.

- ❖ *Hoe komen we dan aan de hand van wat u zegt tot de constatering dat denken het vermogen is om dingen waar te nemen?*

Inderdaad, om de dingen waar te nemen en om dit te beseffen.

- ❖ *Hetgeen je waarneemt is een antwoord op je innerlijke vragen?*

Dit laatste lijkt mij wat bondig gesteld. Als het namelijk een antwoord is op uw innerlijk vragen, dan zou de hele wereld één harmonie zijn en dat is ze kennelijk niet.

- ❖ *(de vraag is onhoorbaar)*

Je zou het het eenvoudigst zo kunnen zeggen: De feiten brengen mij ertoe ze te beschouwen als antwoord op mijn vragen, ook als ze op zich die betekenis niet hebben. Dan is er voor een kort ogenblik synchroniciteit, dus gelijkwaardigheid en gelijktijdigheid opgetreden tussen de feiten en mijn interpretatie. Maar dit is dus geen vaststaand gegeven: niet iets wat altijd en in alle gevallen geldt. Dat is nu weer het denken waarbij je beseft: dit gebeurt. Het gebeurt vaak, dus ik neem maar aan dat mijn erkenning als antwoord juist is, maar ik zou mij daarin kunnen vergissen. En dat is het belangrijke: weer dit voorwaardelijk stellen, dit begrijpen dat je niets, zelfs niet vanuit jezelf t.a.v. de wereld als enig en onveranderlijk kunt vaststellen.

- ❖ *Ga je dan niet twijfelen aan wat je denkt? Word je daardoor niet onevenwichtig?*

Neen je twijfelt niet omdat je je denken ziet als een aantal feiten. Daarnaast erken je je emoties. Als mens zul je je door die emoties laten meevoeren zolang ze niet in strijd zijn met de feiten zoals je die waarneemt of erkent. Maar aan de andere kant zul je dit zien als een ogenblikkelijke waarde. Je gaat dus niet zeggen, wat sommige mensen doen: Er is één feit en ik voel dat zo aan, dus zal dit feit als waarheid de gehele toekomst bepalen. Dat is namelijk niet mogelijk. Je kunt per ogenblik wel spontaan reageren, daar is niets op tegen, maar je moet die spontaniteit op zich niet zien als de voortzetting van de eigen emotionaliteit of als verwachting van een feit in de toekomst. Het is juist het beseft, dat het nu het nu is en dat de feiten in hun ontwikkeling en verandering zullen afwijken van mijn interpretatie en mijn emotie

te dien aanzien. Ik kom dan elk ogenblik opnieuw bij die feiten terecht. Daardoor voorkom ik dat ik op grond van gevoelens en eenzijdigheden steeds verder van die feiten en dus van de werkelijkheid waarmee ik toch ook te maken heb, verwijderd raak.

Als je dat proces van de emotie voortzet, kom je op een gegeven ogenblik zover als die mensen die iets geloven (b.v. dat het einde van de wereld nabij is) en die zelfs als er geen enkel teken te vinden is en alles voor het tegendeel pleit, in de kou en de mist op een bergtop gaan zitten in de hoop dat de anderen dan snel zullen omkomen, zodat zij hun eeuwigdurend rijk kunnen beginnen te stichten. Dat komt wel voor. Maar dat is toch een steeds verder verwijderd raken van de werkelijkheid. We moeten enkele voorbeelden daarvoor geven en dat is een beetje moeilijk. Laat mij het heel eenvoudig stellen: iemand ervaart dat het uitstralen van zijn gedachten inderdaad invloed heeft: door concentratie kan ik mijn gedachtekracht gebruiken. Dat is reëel. Hij constateert in feite veranderingen als gevolg van een gedachte-ingrijpen, terwijl geen andere redelijke verklaring voorhanden is. Nu zegt die man bijvoorbeeld: "Ik vind dat ze in (laten we het maar in EEG-verband houden) Brussel stommiteiten uithalen. Ik zal ze waarschuwen. Ik zend mijn waarschuwende gedachten." Nu leest hij twee dagen later in de krant dat er een brandje is uitgebroken in de nabijheid van het Palais de Justice. Zie je, zegt hij nu, dat heb ik gedaan en dus kan ik meer doen. Kijk, nu raakt hij van de werkelijkheid af. Want op een gegeven ogenblik schrijft hij een brief aan b.v. Breznev: Indien u niet snel terugkeert van al uw verkeerde wegen, zal ik u vernietigen. En die man zit daar en denkt: ik wil hem vernietigen. Dan zegt een ander. Neen, dat is niet waar, dat heb je niet gedaan, het was een dubbelganger. Begrijpt u wat er dan gebeurt?

Op een gegeven ogenblik ga je je eigen emotionele wereldje in de plaatsstellen van de feiten. Je gaat elk feit dat niet beantwoord aan je emotie verloochenen: en dat moet je juist voorkomen. Dit wil niet zeggen dat je de emotie terzijde moet zetten en dat je onzeker moet worden. Neem je beslissingen, maar neem ze elke dag opnieuw en probeer niet één beslissing te nemen die voor honderd jaar moet gelden. Anders kom je voor dezelfde moeilijkheden als Waterstaat, welke instantie in 1935 een wegtracé ontwierp dat sedertdien 17 keer is aangepast en nog steeds niet kan worden uitgevoerd. Dan heb je een hoop werk en weinig regel nut.

❖ *Denkt u dat het mogelijk is om de feiten te zien helemaal onbevooroordeeld zonder dat je zelf er iets aan toevoegt?*

Helemaal is dit niet mogelijk. Het is namelijk zo, dat de mens egocentrisch en homocentrisch denkt: wat betekent dat hij in de eerste plaats alles vanuit zich en in relatie tot zichzelf constateert en waarneemt, wat natuurlijk een mate van interpretatie inhoudt. Daarnaast beschouwt hij de mens als doel en centrum van de schepping waardoor hij alles op menselijke waarde betreft. Zolang deze wijze van waarnemen en denken eigen aan het "ik" blijft bestaan, kun je de feiten niet geheel onbevooroordeeld constateren. Maar dat is niet zo belangrijk, want je leeft als mens. Je hebt dat ego. Maar dan moet je wel proberen een verschil te maken tussen de feiten buiten je, zoals ze op je inwerken en de denkbeelden in jezelf, zoals je ze naar buiten toe probeert te projecteren. Als je dat verschil maakt, kom je tot een mate van objectiviteit waardoor je feiten inderdaad zo volledig leert constateren dat je je daarop redelijk kunt beroepen, redelijk kunt baseren en daardoor voortdurend je gedragingen en innerlijke ervaringen aan de hand van die feiten kunt corrigeren.

❖ *Wordt er aan gene zijde veel nagedacht?*

Ontzettend veel. Onze wereld is er een van gedachten.

❖ *Speciaal door de grote meesters en ook door degenen die pas zijn overgegaan?*

Iedereen denkt. Als je pas bent overgegaan, dan denk je misschien aan een borrel. En als je al heel lang geleden bent overgegaan, dan denk je misschien aan de eeuwigheid. Je gedachte-inhoud en je vermogen om je gedachte-inhoud in anderen te erkennen en met anderen te delen maakt je wereld uit. Dus is het duidelijk dat je als geest veel meer denkt. Maar omdat je alleen je eigen gedachten uit, is het veel moeilijker dan op aarde om feiten te vinden aan de hand waarvan je de betrouwbaarheid van je gedachten kunt constateren. Daarom is de binding met de stof een lange tijd noodzakelijk voordat de inhoud van eigen wezen dermate evenwichtig is geworden dat de feitelijkheden van buiten kunnen worden geaccepteerd zonder dat daar onmiddellijk een zuiver persoonlijke visie voor in de plaats wordt gesteld. Het is deze visie die als werkelijkheid wordt beleefd.

❖ *Bedoelt u daarmee dat gedachte is in uw wereld en wij over die gedachte gaan nadenken?*

Ik zou het anders willen stellen: Gedachte is beleving bij ons. Gedachte is aanleiding tot beleving bij u.

❖ *Dus door de normale mens wordt meer gedacht dan men denkt ?? (door gehoest niet verder te verstaan).*

Mensen worden vaak gedacht in dier voege dat hun de interpretatie van feiten dermate sterk wordt opgelegd dat ze niet meer in staat zijn de feitelijkheid van de illusie te onderscheiden. Vandaar ook dat men spreekt over maya als de illusie en de droom waar je doorheen moet breken voordat je de werkelijkheid kunt beleven.

❖ *Iemand heeft gezegd: Ik denk dus ik ben. Is denken een vorm van scheppen?*

Niet in de zin waarin Descartes dit bedoelde. Descartes wilde alleen maar zeggen: op het ogenblik dat ik denk (dat er dus een bewustzijnsproces plaats heeft) wordt daarmee aangetoond dat dit bewustzijn (ik) bestaat. Maar het is niet zo, dat je kunt zeggen: Ik denk en ik schep. Wel kun je zeggen, dat het denken de basis is waarop je de kracht, die je bent, vorm kunt geven of kunt gebruiken. Op het ogenblik, dat de gedachte wordt omgezet in wezensuiting kan zij scheppend of herscheppend zijn. De uiting is de creatie. De gedachte is de potentie.

❖ *Er zou dus gezegd kunnen worden: aan elk denken gaat een gedachte vooraf en naar gelang het denkproces plaatsvindt, zal die gedachte min of meer worden uitgebracht of als conclusie andere gedachten daarvoor in de plaats komen.....*

Indien u de gedachte voorop stelt, dan stelt u impliciet in de gedachte het denkproces. Dus, even goed nadenken: u kunt niet zeggen dat het product ontstaat voordat de fabriek er is. U kunt wel zeggen dat, als eenmaal de mogelijkheid tot denken aanwezig is, de gedachte daaruit voortspuit en dat de gedachte, mits gemaakt tot ervaring, corrigerend werkt op het proces "denken" waaruit dan een volgende, mogelijk juistere of meeromvattende gedachte kan voortkomen.

❖ *(Een niet te volgen verward relaas. Mogelijk is het antwoord verklarend).*

Nu komen we in de richting van de theologie. De theologie is een methode van alogisch denken volgens de logische methode. Als u zegt: Wij worden gedacht, dan veronderstellen wij een denker. Deze denker kunnen wij echter niet waarnemen of aantonen. Wij kunnen slechts een feitelijkheid constateren die wij, om welke reden dan ook, als gedachte geloven te omschrijven. Dit impliceert, dat bij ons het denken aanwezig moet zijn voordat wij tot een gedachtebeeld kunnen komen waarmee wij de wereld buiten ons zien als het product van een denken. Maar als wij eenmaal deze stelling aanhangen, maken we één grote fout, wij stellen dan dat wij worden gedacht. Indien wij echter worden gedacht, zijn wij niet zelf aansprakelijk voor hetgeen wij zijn, doen of voor hetgeen er zich in ons afspeelt, noch hebben wij daarop enige reële invloed aangezien wij immers, dat blijkt voortdurend weer, de denker als zodanig niet kunnen erkennen.

❖ *Als wij hem niet kunnen erkennen, dan kunnen wij juist wel aansprakelijk worden gesteld en dan is dat toch wel zo dat wij worden gedacht?*

Als ik stel, dat dit mogelijk is, stel ik niet dat het zeker is. Dientengevólge is een dergelijke benadering een filosofische, een veronderstellend filosofische zelfs, die ik gebruik om tot een juistere omschrijving van de feitelijkheden te komen waarmee ik te maken heb plus mijn innerlijke verhouding tot deze feitelijkheden, inclusief emotie.

Als je het zo beziet, dan kun je een dergelijke stelling als bewust denken niet zonder meer aanhangen. Je kunt zeggen: Dit is een mogelijkheid die ik emotioneel aanvaard, akkoord. Maar je kunt niet zeggen: Het is een feit. Zolang het echter geen feit is, kun je niet zeggen: Mijn persoonlijke relatie tot de kosmos is gebaseerd op deze veronderstelling. Tenzij door ervaring en bij herhaling kunt aantonen dat u wordt gedacht. Maar dit aantonen kunt u alleen, indien u zelf bewust denkend en uitgaande van erkende en geconstateerde feiten met redelijke beheersing van uw emoties effecten of resultaten nastreeft en desondanks en bij voortdurend een afwijkend beeld bereikt dat niet in overeenstemming is met de feiten, niet in overeenstemming is met uw emoties en niet redelijk aantoonbaar of vertaalbaar is aan de hand van verdere feiten.

❖ *Is dat mystiek?*

Mystiek is het terzijde stellen van de redelijkheid waarbij de innerlijke beleving en de emotionaliteit tezamen een inwerking hebben op het "ik", welke niet redelijk of bovenredelijk is en waaruit dan conclusies te trekken zijn op redelijke en feitelijke basis. Over het algemeen geeft men de voorkeur aan het trekken van emotionele conclusies die een bevestiging zijn van en dan vult u maar in: eigen uitverkiezing, eigen inwijding, verlichting, e.d. Let wel, ik zeg niet dat het zo is of zo behoeft te zijn. Ik zeg: over het algemeen. Indien u mij toestaat hier nog een klein gegeven over denken aan toe te voegen. Probeer vooral precies te zien wat er gebeurt, precies te horen wat er wordt gezegd, want soms kan één woord heel veel verschil uitmaken. En dat impliceert ook weer, dat wij - als we spontaan reageren zoals u doet - heel vaak zullen moeten constateren - zij het later - dat onze reactie meer emotioneel dan redelijk geladen was en als zodanig niet op de feiten, maar op gevoelens en eigen veronderstelling betrekking had.

❖ *Een vraag over de hersencentra.*

De definieerbare centra treffen we voornamelijk links aan en de niet onmiddellijk definieerbare maar wel invloed uitoefenende centra voornamelijk rechts. Wij kunnen verder constateren dat van de mogelijk totale inhoud der hersenen op dit ogenblik per mens ongeveer 20% wordt gebruikt. Bij zéér intelligenten kan dat tot 30% oplopen. Wanneer er een ontwikkeling plaatsvindt die niet aan beide zijden gelijk is (dus een vergroting van erkennings- en referentievermogen links en niet direct toegankelijke ervaring, erkenning etc. rechts), dan ontstaat er een onevenredige ontwikkeling waardoor het geheel van de schijnbaar logische handelingen door het ontberen van de collectieve factor van zowel de gevoels- als van de eigen ervaringswereld leiden tot eenzijdigheid die zelfs destructief voor het "ik" kan zijn.

❖ *Wat betekent het dat de mens links en rechts die functies heeft? Zijn dat de twee aspecten van één denken?*

Het zijn natuurlijk twee factoren in het gehele bewustzijnsproces voor zover dit zich in de hersenen kan afspelen. Maar de verdeling in links en rechts is een willekeurige die bij de ontwikkeling van de mens via mutaties tot stand is gekomen. De enorme nadruk die in de huidige periode wordt gelegd op al hetgeen er in de linkerhelft wordt ervaren en geregistreerd, betekent dat de mogelijkheden en de functies van de rechterhelft weinig of niet worden gebruikt en zelfs atrofiëren (vervallen).

❖ *Is het niet de bedoeling dat je die twee functies gelijktijdig op dezelfde manier benut?*

De bedoeling is, dat je ze evenwichtig gebruikt en ook gebruikt om elkaar aan te vullen. Dit zou ook uit mijn inleidend betoog reeds duidelijk geworden moeten zijn. Ik wil hier nog bij zeggen dat de mens zijn gevoelens niet kan ontkennen. De fout, die men echter heel vaak maakt is, dat men gevoelens in de plaats van constatering zet. Je hebt te maken met feiten. De gevoelens bepalen je persoonlijke mogelijkheden. Zolang je blijft uitgaan van de feiten, zijn de gevoelens een stuwkracht waardoor je binnen de feiten tot een betere en meer persoonlijke ontwikkeling kunt komen. Maar op het ogenblik, dat je de gevoelens in de plaats van de feiten zet, kom je tot een vervalsing van je eigen wereldbeeld, tot het onvermogen om bewust en overlegd te handelen. Je brengt dan resultaten tot stand die ook feitelijk betekenis hebben en als zodanig tot een voortdurend grotere frustratie en verdeeldheid tegen jezelf. Het is duidelijk, dat dat niet de bedoeling is, zodat de door mij gegeven omschrijving wel een redelijk juiste benadering is tot een evenwichtig gebruik van de mogelijkheden voor zover die in de hersenen zetelen.

BESLUIT

Ik moet zeggen, dat uw vragen mij in één opzicht ten zeerste hebben verheugd. Zij hebben inderdaad met het denken te maken gehad. Dat u daarbij intuïtief of eigenlijk emotioneel heeft gereageerd, is ook geen wonder. Want om te kunnen denken, moet men ook tijd hebben om te denken. U heeft nu voornamelijk mijn gedachtegangen gevolgd en daarbij uw eigen emoties aan mijn woorden toegevoegd. Dit te beseffen op zichzelf kan u al helpen om bij nalezing en overdenking misschien toch de inhoud daarvan nog eens beter en actueler te beschouwen.

Denken is voor ons een proces dat wordt geleerd. Zolang het niet wordt beheerst denken wij wel, maar wij zijn geen meester over de conclusies die ons denken tevoorschijn brengt. We zijn ook niet in staat de waarde van onze gedachten verder te bepalen. Juist de mens met zijn vermogen om zichzelf vanuit de wereld te beschouwen als de wereld vanuit zichzelf, kan tot een juistere benadering komen van de wereld zoals deze is en daardoor zichzelf, zoals hij

zichzelf erkent, juistere waarmaken en ook de ervaringen opdoen die ook geestelijk voor hem van groot belang zijn.

Alle bewustwording begint met het denken. Alle bewustwording wordt voltooid door de synthese waarin het geheel van alle mogelijkheden van de ziel plus alle mogelijkheden van haar voorgaande levens versmelt tot één erkenning waarin het "ik" zichzelf terugvindt in al hetgeen het beschouwt en daardoor alles kan aanvaarden als werkelijkheid zonder daarin zichzelf als wezenlijkheid te verliezen.

Als ik u dit zo formuleer, dan is dat misschien toch te ingewikkeld. Laat mij het dan zo zeggen: Als je begint met van de feiten uit te gaan, dan is het gemakkelijker te begrijpen wat je bent en wat je voelt. Het is eenvoudiger om ervaringen op te doen die werkelijk zijn en niet alleen in je gedachten bestaan. En dan kun je gemakkelijker zover komen dat alles wat je ooit bent geweest of ooit zult zijn, alles wat je voelt en alles wat je ervaart samenvloeien tot één geheel waardoor je ontdekt direct verwant te zijn met al het bestaande en zo de grens tussen het bestaande en jezelf niet meer hoeft te trekken. Maar je blijft jezelf, ook als je als wezen opgaat in het geheel.

Dan heb ik daarmee, meen ik, genoeg gezegd. Ik heb zo geduldig en zo volledig mogelijk op uw vragen geantwoord. De conclusies, die u trekt zijn hier en daar een beetje onlogisch. Uw reacties zijn heel vaak voortgekomen uit een gevoel dat u onvolledig formuleerde. Realiseer u, dat een reactie op denken alleen gebaseerd kan zijn op de manifestatie, op het feit, op het woord. Realiseer u dat dat in uw gehele leven zo blijft. Probeer dus steeds de uitdrukking te vinden voor hetgeen in u bestaat, dan zult u tot een vergelijking met de werkelijkheid buiten u komen, maar ook tot een beter contact met alles rond u. Dit kan dan wederkering, vol bewust en functioneel plaatsvinden.